

TASAVVUFSHUNOSLIK HAMDA LINGVOKULTUROLOGIYA NUQTAYI NAZARIDAN AHMAD YASSAVIY HIKMATLARINING BADIY-FALSAFIY TALQINI

Nurullayeva Risolat Najmiddin qizi

Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti,
Filologiya va ijtimoiy fanlar fakulteti, 1-kurs talabasi

Suyunova Dilobar

Ilmiy rahbar: Kattaqo'rg'on davlat pedagogika
instituti professor o'qituvchi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20324904>

Annotatsiya

Mazkur maqolada Ahmad Yassaviy hikmatlarining badiiy-falsafiy mohiyati, tasavvufiy tafakkur tizimidagi o'рни hamda lingvokulturologik xususiyatlari ilmiy jihatdan tadqiq etilgan. Hikmatlarda inson ruhiyati, axloqiy komillik, ilohiy ishq va ma'naviy poklanish masalalari poetik vositalar orqali ifodalangani yoritilgan. Shuningdek, hikmatlarning xalq tafakkuri va zamonaviy ma'naviy tarbiyadagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: hikmat, tasavvuf, irfon, ma'naviyat, komil inson, poetika, lingvokulturologiya, diniy tafakkur, ruhiy kamolot.

Annotation

This article examines the artistic and philosophical essence of Ahmad Yassawi's wisdoms ("hikmats"), their place in Sufi thought, and their linguocultural features. The study highlights the poetic interpretation of spiritual purification, divine love, moral perfection, and human spirituality in the hikmats. Furthermore, the article analyzes the importance of Yassawi's heritage in national consciousness and modern spiritual education.

Keywords: hikmat, Sufism, enlightenment, spirituality, perfect human, poetics, linguoculturology, religious thought, spiritual maturity.

Аннотация

В данной статье исследуются художественно-философская сущность хикматов Ахмада Яссави, их место в суфийском мировоззрении и лингвокультурологические особенности. Освещаются поэтические способы выражения идей духовного очищения, божественной любви, нравственного совершенства и внутреннего мира человека. Также анализируется значение наследия Яссави в духовном воспитании современной молодежи.

Ключевые слова: хикмат, суфизм, духовность, просвещение, совершенный человек, поэтика, лингвокультурология, религиозное мышление, духовное совершенство.

KIRISH

Turkiy xalqlar adabiy-ma'naviy merosida Ahmad Yassaviy hikmatlari muhim o'rin tutadi. Yassaviy ijodi Sharq tasavvuf tafakkurining yirik namunasi sifatida insonning ruhiy olami, ma'naviy kamoloti va axloqiy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan. Hikmatlar orqali shoir inson qalbini poklash, nafsni jilovlash va ilohiy haqiqatga erishish yo'llarini badiiy-falsafiy tarzda ifodalagan.

Ahmad Yassaviy hikmatlari xalq tiliga yaqinligi, sodda va ta'sirchan poetik uslubi bilan ajralib turadi. Shu jihatdan ular nafaqat diniy-irfoniy asar, balki xalqning ma'naviy tafakkurini aks ettiruvchi madaniy fenomen sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi

HIKMATLARNING POETIK XUSUSIYATLARI

Yassaviy hikmatlari poetik jihatdan o'ziga xos badiiy tizimga ega. Shoir xalqona uslub va sodda ifoda vositalari orqali murakkab falsafiy g'oyalarni tushunarli tarzda bayon etadi.

Hikmatlarda quyidagi poetik vositalar faol qo'llangan:

- Metafora va ramziy obrazlar
- Takror va parallelizm
- Tazod san'ati
- Hikmatli iboralar
- Emotsional-ekspressiv tasvirlar

Masalan, “nafs”, “qalb”, “ishq”, “yo'l” kabi tushunchalar ramziy ma'no kasb etib, tasavvufiy semantik maydonni hosil qiladi. Bu esa hikmatlarning badiiy-estetik ta'sirchanligini kuchaytiradi.

LINGVOKULTUROLOGIK JIHATLAR

Yassaviy hikmatlari lingvokulturologik nuqtai nazardan turkiy xalqlarning diniy va ma'naviy tafakkurini aks ettiruvchi muhim manbadir. Hikmatlarda qadimgi turkiy til unsurlari, xalqona iboralar hamda diniy terminologiya uyg'unlashgan.

Asarlarda quyidagi til qatlamlari kuzatiladi:

- Arxaik so'z va iboralar
- Tasavvufiy terminlar
- Maqol va hikmatlar
- Xalqona poetik birliklar
- Emotsional-ekspressiv leksika

Bu birliklar hikmatlarning milliy-madaniy xarakterini kuchaytirib, xalqning tarixiy tafakkuri va qadriyatlarini aks ettiradi.

YASSAVIY HIKMATLARINING TARBIYAVIY AHAMIYATI

Bugungi globallashuv sharoitida yoshlarning ma'naviy tarbiyasida Ahmad Yassaviy hikmatlari muhim o'rin tutadi. Hikmatlarda insoniylik, mehr-oqibat, halollik, sabr-toqat va ilmga intilish kabi fazilatlar targ'ib qilinadi.

Yassaviy hikmatlari yoshlarni:

- Vatanga muhabbat ruhida tarbiyalash
- Ma'naviy immunitetni mustahkamlash
- Ezgulik va insonparvarlikka undash
- Ruhiy barqarorlikni shakllantirish

kabi jihatlarda muhim ma'naviy manba vazifasini bajaradi.

ZAMONAVIY TADQIQOTLAR VA RAQAMLASHTIRISH JARAYONI

Hozirgi davrda Ahmad Yassaviy merosini ilmiy o'rganish va raqamlashtirish masalalariga katta e'tibor qaratilmoqda. Zamonaviy tadqiqotlar quyidagi yo'nalishlarda olib borilmoqda:

- Hikmatlarning lingvopoetik tahlili
- Elektron matn bazalarini yaratish
- Xorijiy tillarga tarjima qilish
- Tasavvufiy konseptlarni semantik o'rganish
- Raqamli platformalarda targ'ib qilish

Bu jarayonlar Yassaviy merosining xalqaro ilmiy-madaniy maydondagi ahamiyatini yanada oshirmoqda.

XULOSA

Ahmad Yassaviy hikmatlari turkiy xalqlarning bebaho ma’naviy merosi sifatida insonning ruhiy olami, axloqiy kamoloti va ilohiy haqiqat masalalarini chuqur falsafiy mazmunda yoritadi. Hikmatlarning badiiy, lingvistik va tasavvufiy xususiyatlarini ilmiy jihatdan o’rganish zamonaviy adabiyotshunoslik, folklorshunoslik va madaniyatshunoslik uchun muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi. Yassaviy merosini keng targ’ib qilish esa yosh avlod ma’naviyatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

References:

1. Ahmad Yassaviy. Devoni Hikmat. Toshkent: G’afur G’ulom nomidagi nashriyot.
2. Komilov N. Tasavvuf. Toshkent: Movarounnahr, 2009.
3. Mallayev N. O’zbek adabiyoti tarixi. Toshkent: O’qituvchi, 1976.
4. Bertels E.E. Tasavvuf va Sharq adabiyoti. Moskva, 1965.
5. Vohidov R., Eshonqulov J. O’zbek mumtoz adabiyoti tarixi. Toshkent, 2013.